

Hanna Van Wambeke

PBD GO!

Contact: hanna.vanwambeke@gmail.com

Een professionaliseringstraject voor beginnende leerkrachten als sleutel om de leesmotivatie bij leerkrachten en leerlingen in het basisonderwijs te verhogen

1. Inleiding

Wie plezier heeft in lezen, leest ook technisch beter. Onderzoek heeft die link tussen leesmotivatie en leesvaardigheid meermaals gelegd. De dalende leesmotivatie, die reeds aanvangt in het basisonderwijs, is verontrustend (De Naeghel et al. 2016). Hoe kan je als leerkracht de leesmotivatie bij je leerlingen verhogen? Deze vraag lag aan de basis van de masterscriptie waarin ik de impact heb onderzocht van een professionaliseringstraject voor beginnende leerkrachten basisonderwijs dat zich richt op leesmotivatie. Het afgelopen schooljaar werd ik leerkracht in een basisschool in Gent. Deze tekst beschrijft eerst de bevindingen van mijn onderzoek. Vervolgens licht ik toe hoe ik met de opgedane kennis uit het professionaliseringstraject en uit het onderzoek zelf aan de slag ben gegaan op mijn school.

2. Bevindingen uit het onderzoek

De opzet van mijn masterscriptie was om lezen te promoten bij beginnende leerkrachten lager onderwijs en om hen te ondersteunen om lespraktijken die leesmotivatie stimuleren te ontwikkelen en uit te wisselen. Het uiteindelijke doel was om de leesmotivatie te verhogen bij leerlingen uit het basisonderwijs. Tijdens het onderzoek kregen acht beginnende leerkrachten basisonderwijs de kans om een eenjarig professionaliseringstraject met betrekking tot leesmotivatie en leesbevordering te volgen bij Iris Vansteelandt, mijn begeleider aan de Universiteit Gent. Het traject kreeg vorm door de leerkrachten zes keer op een jaar samen te brengen om kennis en ervaringen te delen over leesbevordering, onder leiding van een facilitator en in aanwezigheid van mezelf, als observator. Elke sessie kreeg een specifieke focus zoals 'leesstrategieën', 'meertalige context', 'instructie', 'evaluatie', 'lezen in alle vakken' en 'leesbeleid'. Tussendoor wisselden de participanten ook kennis en ervaringen uit via *Facebook*.

Het onderzoek ging na welke effecten het professionaliseringstraject had op de beginnende leerkrachten. Dat verliep op twee manieren, namelijk door deelnemers voor en na het traject een vragenlijst rond leesmotivatie te laten invullen en door bijkomende kwalitatieve interviews met hen af te nemen en focusgroepen te organiseren.

Uit de analyse van de resultaten bleek dat de professionalisering een positieve impact had op drie aspecten, namelijk op de leerkrachten, op hun leerlingen en op de school. Ten eerste waren de leerkrachten meer gemotiveerd om vakliteratuur over leesbevordering te lezen. Daarnaast voelden ze zich bekwaam om lezen te promoten bij hun leerlingen doordat ze strategieën en tools ontdekten. Ten tweede gaven de leerkrachten aan dat de leesmotivatie en leesvaardigheid van leerlingen was toegenomen doorheen het traject. Ten derde loonde investeren in de professionalisering van beginnende leerkrachten niet alleen op individueel vlak, maar ook op collectief vlak. De leerkrachten waren gemotiveerd om schoolbrede projecten op te starten op hun school zoals 'de Jeugdboekenmaand' of 'de Voorleesweek', of om een werkgroep leesbeleid op te starten. Daarbij haalden ze wel aan dat een stimulerende schoolcontext noodzakelijk is om de nieuwe kennis en vaardigheden toe te passen.

De beginnende leerkrachten beklemtoonden het belang van investeren in langdurige professionalisering met betrekking tot het leesonderwijs. Deze studie vormt daarom een startpunt om meer langdurige professionaliseringstrajecten bij beginnende leerkrachten op te zetten die lezen zowel bij leerkrachten als bij leerlingen promoten. Wie meer informatie over de masterscriptie wenst, kan de volledige studie nalezen op de website van Iedereen Leest of van Stichting Lezen.

3. Onderzoek vertaald naar de praktijk

Vorig schooljaar ging ik als leerkracht basisonderwijs aan de slag. Vanuit mijn ervaringen als onderzoeker en observator tijdens het professionaliseringstraject, was ik geprikkeld om ook in de onderwijspraktijk lezen te promoten bij leerkrachten. Uit een analyse van de beginsituatie op onze school bleek dat een groot deel van het leerkrachtenteam nood had aan ondersteuning en professionalisering met betrekking tot leesbevordering. Bovendien ontbrak een doordacht leesbeleid waarin leesmotivatie centraal stond. Mijn doel was om de leerkrachten op onze school te professionaliseren op het vlak van leesbevordering om zo het leesplezier bij elke leerling te verhogen. Ik beschouwde het als een opportuniteit om als beginnend leerkracht mijn onderzoek om te zetten naar de praktijk en hiermee de kloof tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk te verkleinen.

Uit mijn onderzoek bleek dat de kracht van de professionalisering erin schulde om niet enkel losse initiatieven op te zetten om lezen te promoten. Naast de focus op professionalisering van de leerkrachten, wilde ik ook de leerlingen en het schoolbeleid betrekken. Ik trachtte een schoolcultuur te ontwikkelen waar leerkrachten van, door en met elkaar leren om één gezamenlijk doel te bereiken, namelijk het leesplezier bij elke leerling verhogen. Om onze droom te verwezenlijken, richtten we een kernteam leesbeleid op met vijf gemotiveerde leerkrachten en de directie. Met dit team namen we deel aan het ‘Lezen-op-schooltraject (LOS-traject)’ van Iedereen Leest, meer specifiek *Samen bouwen aan een kwalitatieve leesomgeving op school*. Het LOS-traject loopt van januari 2021 tot juni 2022 en bestaat uit online bijeenkomsten, inhoudelijke sessies en de begeleiding van een trajectcoach. Hieronder schets ik hoe die professionalisering in de praktijk vorm kreeg.

Ten eerste stond de professionalisering van de leerkrachten centraal. Om het leerkrachtenteam inzichten vanuit de onderzoekswereld mee te geven, organiseerde ik in november een studiedag rond leesmotivatie en leesplezier. Naast enkele wetenschappelijke inzichten over het belang van leesmotivatie, gaf ik specifieke handvatten mee om lezen te stimuleren. Regelmatige mails met tips en interessante inzichten uit onderzoeken of websites zorgden ervoor dat het thema actueel bleef. Daarbovenop kwamen de sessies van het LOS-traject waarin experts en de onderwijspraktijk aan bod kwamen rond een specifiek thema (i.e., een gevarieerd en aantrekkelijk boekenaanbod, moeilijke lezers en een leesbeleid opstellen). Naarmate de tijd vorderde, namen steeds meer leerkrachten vrijwillig deel aan deze verdiepingssessies. Toen de leerkrachten ook onderling ervaringen en tips uitwisselden om de leesmotivatie te verhogen, merkte ik dat lezen op onze school een centrale rol kreeg.

Ten tweede ging er specifieke aandacht uit naar de leerlingen. Leerlingen profiteerden van de originele werkvormen die hun leerkrachten uitprobeerden om lezen te bevoor-

deren. Daarnaast werden ze betrokken bij het wieden van de boekenkasten en bij de samenstelling van een gevarieerd en aantrekkelijk boekenaanbod.

Naast de aandacht voor de leerlingen en de leerkrachten, ontstonden ook schoolbrede initiatieven om lezen te bevorderen op school. Projecten zoals 'de Voorleesweek', 'de Poëzieweek' en 'de Jeugdboekenmaand' kregen veel aandacht. Enkele voorbeelden van initiatieven zijn: een gemaskerde verteller, een voorleestrom, luisterverhalen, een aantrekkelijk boekenaanbod, een gezellige boekenhoek, posters met de lievelingsboeken van de leerkrachten, auteurs op bezoek in de klas, enz.

Bovenstaande voorbeelden op niveau van de leerkracht, leerling en de school zijn geen losse initiatieven. Het kernteam stelde doorheen het schooljaar een leesbeleid op waarin elk initiatief een plaats kreeg. Daarnaast werden doelen en acties geformuleerd om lezen te promoten op onze school. De ontwikkeling van het leesbeleid gebeurde in verschillende fasen waarbij ook de andere leerkrachten, de bibliotheek, onze pedagogisch begeleider en de trajectcoach van Iedereen Leest waren betrokken.

4. Besluit

Om lezen te promoten op een school dien je op verschillende niveaus in te zetten, namelijk op het niveau van de leerlingen, de leerkrachten en het schoolbeleid. Om zo'n proces op school in gang te steken, is een trekker noodzakelijk die anderen inspireert, een kernteam opricht en de aandacht warm houdt. Door mijn onderzoek en het gevolgde professionaliseringstraject had ik voldoende tools in handen om deze rol op te nemen. Het ontwikkelen en uitwerken van een leesbeleid vraagt tijd. Werk met haalbare doelstellingen op korte én op lange termijn, en geef je team de tijd en ruimte om zelf stappen te ondernemen in de klas.

Referenties

- De Naeghel, J., H. Van Keer, M. Vansteenkiste, L. Haerens & N. Aelterman (2016). "Promoting elementary school students' autonomous reading motivation: Effects of a teacher professional development workshop". In: *The Journal of Educational Research*, 109 (3), p. 232–252.
- Iedereen Leest (2018). "In zeven stappen naar een leesplezierbeleid op school". Online raadpleegbaar op: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/zeven-stappen-naar-een-leesplezierbeleid-op-school>.
- Iedereen Leest (2020). "Zes bouwstenen voor een kwalitatieve leesomgeving". Online raadpleegbaar op: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/zes-bouwstenen-van-een-kwalitatieve-leesomgeving>.

7. Leesbevordering

Iedereen Leest (2021). “Traject gestart met 36 scholen die bouwen aan een kwalitatieve leesomgeving”. Online raadpleegbaar op: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/nieuws/traject-gestart-met-36-scholen-die-bouwen-aan-een-kwalitatieve-leesomgeving>.

Stichting Lezen (2021). “Scriptieprijs leesbevordering 2018-2020”. Online raadpleegbaar op: <https://www.lezen.nl/nieuws/hanna-van-wambeke-krijgt-eervolle-vermelding-scriptieprijs-2018-2020/>.